EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

ELSŐ RÉSZE

Rendtartással várbéli nép ez vala:
Vár jövedelméből kétszáz lovagja,
Az mellett benn vala kétszáz drabantja,
Nyolcvannyolcat mellé fogattak vala.

No, az várhoz tartozó tiszttartókat
Béhívaták, negyvenhat lovagokat,
Pispökség jószágából parasztokat
Hívatának száztíz jó puskásokat.

Az jó király hamar Egré írata,
Két vitéz tiszttartóját bátorítá,
Minden kegyelmével magát ajánlá:
Népével megsegélli általjába.

Királ parancsola Pető Gáspárnak
Zoltai Istvánnak, lovag hadnagynak,
Az jó Bornemissza Gergöl deáknak
Parancsola mint gyalog hadnagyának:

Csakhamar ők Egörben szoruljanak,
Ez országnak ott híven szolgáljanak,
Az porkolábokkal együtt szóljanak,
Egymást értvén szeretettel lakjanak.

Jó Pető Gáspár méne negyven lóval,
Mert elszüktek vala egynéhán lóval,
Jó Zoltai István méne negyven lóval,
Gergöl deák harmadfélszáz gyalogval.

Uraknak, az felföldi vármegyéknek
Királ írata, mint jó híveinek:
Oltalmára gondolnának Egörnek,
Ha kívánnák megmarattát földöknek.

De lám, urak erre rágondolának,
Egör várába népet bocsátának,
Huszadból Borsod vármegyéből adának,
Ötven puskással Bolyki Tamást adák

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

A szakasz fő témája

Eger várának pontos katonai létszámellenőrzése (hadiszemléje), I. Ferdinánd király buzdító levele és az általa küldött legendás tiszturak – köztük Bornemissza Gergely – megérkezése, valamint a felvidéki nemesség részleges, kései észhez térése.

Mi történik ebben a blokkban?

*** 253–260. sor:** Tinódi patika tisztaságú pontossággal veszi számba a vár alapvédőit. A vár saját állandó jövedelméből kétszáz lovas katonát és kétszáz gyalogos zsoldost (drabantot) tartottak el, amihez Dobóék pluszban még nyolcvannyolc embert fogadtak fel. Ezen felül a várhoz tartozó külső tiszttartókat is berendelték negyvenhat lovasukkal együtt, a püspökség jobbágybirtokairól ("jószágából") pedig száztíz kiváló, puskával felszerelt parasztkatonát hívtak be a falak közé.

*** 261–272. sor:** Bár a szikszói nemesek cserben hagyták a várat, Ferdinánd király gyorsan levelet ír Egerbe. Megnyugtatja és bátorítja Dobót és Mecskeit, és megígéri, hogy királyi kegyelméből katonákkal segíti meg az erődítményt. A uralkodó azonnal parancsot ad a korszak neves tisztjeinek: Pető Gáspárnak, Zoltai István lovashadnagynak és a zseniális, írástudó Bornemissza Gergely deáknak, aki a gyalogosok hadnagya. A király elrendeli, hogy haladéktalanul vonuljanak be Egerbe, szolgáljanak hűséggel, és teljes egyetértésben, "szeretettel" dolgozzanak együtt a várkapitányokkal (porkolábokkal).

*** 273–284. sor:** A parancsot tett követi: Pető Gáspár negyven lovassal érkezik meg (eredetileg többen lettek volna, de néhányan megszöktek az út során a török hírétől), Zoltai István szintén negyven lovast hoz, Bornemissza Gergely pedig kétszázötven ("harmadfélszáz") elszánt gyalogos katona élén vonul be a várba. Közben a király erélyes levelet küld a felvidéki uraknak és vármegyéknek is: figyelmezteti őket, hogy ha meg akarják menteni a saját birtokaikat, azonnal segítsék Egert. A királyi dorgálás hatására az urak végül észbe kapnak: Borsod vármegye az adójövedelmekből (a huszadból) finanszírozva ötven puskás gyalogost küld a várba, a csapat vezetésével pedig a bátor Bolyki Tamást bízzák meg.

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

* **Drabantja:** Gyalogos katonája, darabontja.
* **Pispökség jószágából:** Az egri püspökség földbirtokairól, uradalmaiból.
* **Általjába:** Általában, teljességében, minden erejével.
* **Gergöl deáknak:** Bornemissza Gergelynek. A "deák" cím arra utal, hogy írástudó, művelt, latinul beszélő ember volt.
* **Egymást értvén szeretettel lakjanak:** Egyetértésben, belső viszályok nélkül, bajtársiaskodva éljenek és harcoljanak együtt.
* **Harmadfélszáz:** Kétszázötven (a régi magyar törtszámítás szerint: a harmadik száz fele, azaz kétszáz és még ötven).
* **Huszadból:** A királyi vagy egyházi adónem (itt a harmincadhoz hasonló helyi vám/adó) Borsod megyére eső részéből.

Érdekességek

* **Bornemissza Gergely belép a történelembe:** Ebben az epizódban tűnik fel először a Gárdonyi Géza által is megörökített Bornemissza Gergely. Tinódi "deákként" említi, ami a korban hatalmas előnyt jelentett: Gergely nemcsak bátor katona volt, hanem technikai zseni, aki értett a matematikához, a pirotechnikához és a hadmérnöki tudományokhoz. Az ő nevéhez fűződnek majd azok a pusztító tűzszerészeti fegyverek (tűzkerekek, bombák), amelyek valósággal sokkolták a török ostromlókat.

* **A "harmadfélszáz" rejtélye:** Ez a kifejezés tökéletes példa arra, hogyan számoltak a régi magyarok. A "másfél" azt jelenti: egy egész és a másodiknak a fele (1,5). A "harmadfélszáz" eszerint: két egész száz, és a harmadik százasnak a fele, vagyis 250 katona.

Történelmi háttér

A Tinódi által itt felsorolt adatok történelmileg hihetetlenül pontosak, a modern kutatások is igazolják őket. Eger védőserege az ostrom kezdetén alig érte el a 2000-2100 főt, szemben a felvonuló, legalább 60-70 ezer fős oszmán reguláris és segédcsapatokkal. A király által küldött erősítés – Zoltai, Pető és Bornemissza csapatai – morálisan és taktikailag is megmentette a várat. Ők hozták meg azt a hivatásos, fegyelmezett végvári magot, amely köré Dobó István felépíthette a védelmet, és amely képes volt összefogni a püspökségi parasztokat és a Borsodból érkezett puskásokat.

Kérdések

1. Történelem:

Milyen fegyvernemekből és társadalmi rétegekből tevődött össze az egri vár védőserege a Tinódi által leírt hadiszemle alapján?

2. Irodalom:

Miért fontos Tinódi krónikás énekében a matematikai pontosság (a katonák létszámának pontos felsorolása), és ez hogyan hat a mű hitelességére?

3. Kreativitás:

Képzeld el a pillanatot, amikor Bornemissza Gergely a kétszázötven gyalogosával, poroszkálva megérkezik a vár kapujához, és Dobó István fogadja őt. Írd le 3 mondatban, hogyan méri fel egymást a két zseniális hadvezér ebben az első pillanatban!

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

Minta Válaszok:

1. Történelem:

Az egri védősereg vegyes fegyvernemekből és különböző társadalmi rétegekből állt össze. Tartalmazott professzionális lovas katonákat, hivatásos nehézgyalogosokat (drabantokat), a püspöki uradalmakból behívott puskás parasztokat, valamint a vármegyei adóból fizetett, Bolyki Tamás vezette borsodi puskásokat, akiket a király által küldött hivatásos végvári lovasok és gyalogosok egészítettek ki.

2. Irodalom:

A pontos számok (kétszáz lovag, nyolcavannyolc fogadott katona, száztíz puskás, harmadfélszáz gyalogos) használata Tinódi legfontosabb védjegye, amely kiemeli művét a korszak fikciós vagy túlzó lovagi énekei közül. Ez a száraz, hadmérnöki pontosság azt bizonyítja a hallgatóságnak, hogy a szerző nem kitalálta a történetet, hanem szemtanúk elbeszélései és hivatalos zsoldjegyzékek alapján, tényfeltáró riporterként dokumentálta a valóságot, ami drámaian felerősíti az események történelmi hitelességét.

3. Kreativitás:

Dobó szikár alakja mozdulatlanul állt a várkapu bástyáján, miközben tekintetével végigpásztázta a Bornemissza mögött felsorakozott, fáradt, de fegyelmezett gyalogosok sorait. Gergely deák leugrott a lováról, és tiszteletteljesen, de határozott, intelligens pillantással nézett az őszülő kapitány szemébe, kezében már a védelmi tervek vázlatait szorítva. Dobó arcán az elszántság halvány mosollyá szelídült, mert a fiatal tiszt magabiztos tartásából azonnal megérezte, hogy nem csupán katonákat kapott a királytól, hanem Eger megmentő elméjét is.